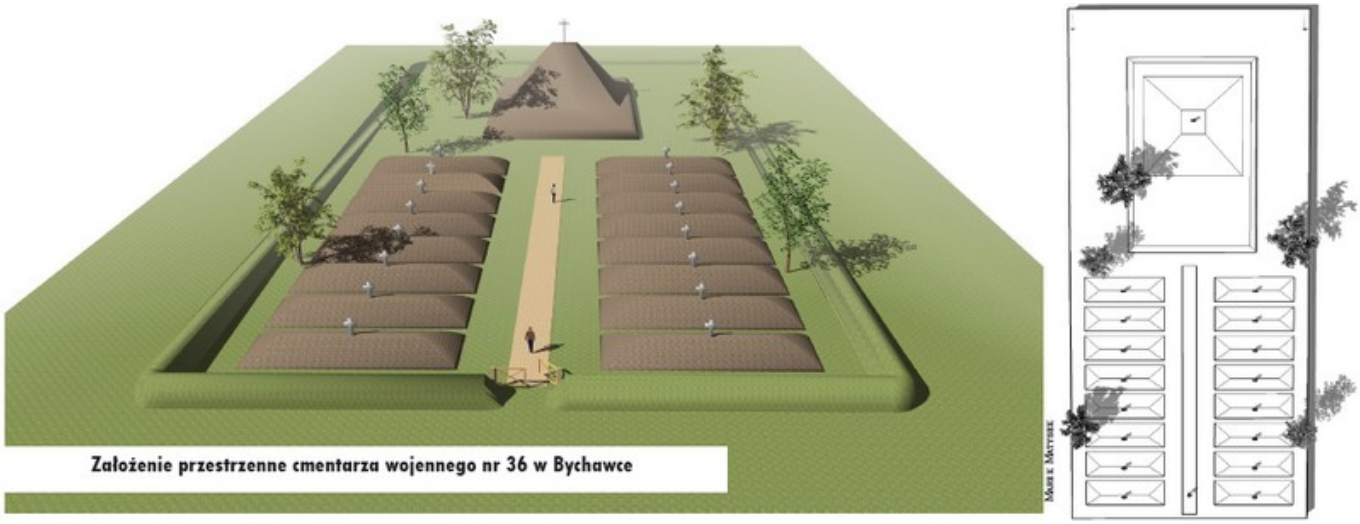
Cmentarz wojenny w Bychawce

20 września 2010

Oznaczony w austriackich dokumentach wojskowych numerem 33 – Kreis (Okręg) Lublin w późniejszych polskich dokumentach figuruje pod numerem 36.
Położenie: wg dokumentów cmentarz znajduje się ok. 2,6 km na pd.-zach. od kościoła parafialnego w Bychawce, na południowym skraju lasu na granicy gmin Bychawa i Strzyżewice.
Data powstania: 1915 rok.
Okoliczności wojenne: W pierwszych dniach lipca 1915 roku wojska państw centralnych podjęły skuteczną przeprawę wojsk na prawy brzeg Wisły. Dla powstrzymania nacierających Austriaków wspomaganych przez posiłki niemieckie Rosjanie rozwinęli front na linii Izbica – Bychawa – Urzędów – Józefów n. Wisłą. Stąd w połowie lipca 1915 r. wyprowadzono kontrofensywę mającą na celu wypchnąć nacierających z powrotem za Wisłę. Doszło do szeregu zaciętych bitew. Szczególnie ciężkie walki miały miejsce na północnym skrzydle frontu. W końcu lipca kontrofensywa rosyjska załamała się i wojska państw centralnych kontynuowały marsz na wschód. Lublin zajęty został w dniu 30 lipca. Do końca roku 1915 sprzymierzeni osiągnęli cel postawiony na początku wojny: zlikwidowanie tzw. „klina polskiego" i przesunięcie frontu za linie Bugu i Niemna.
Geneza cmentarzy wojennych: Poległych podczas działań wojennych zwykle chowano na polu bitwy, na prowizorycznych cmentarzach polowych lub w bratnich mogiłach, zaś zmarłych z ran i chorób na cmentarzach przyszpitalnych lub wyznaniowych. Budową cmentarzy – monumentów zajmował się specjalny pion Naczelnego Dowództwa – X Wydział Grobów Wojskowych. Działania podejmowano wkrótce po przejściu frontu, a na Lubelszczyźnie po ustabilizowaniu władzy Generalnego Gubernatora w Lublinie. Na miejsca lokalizacji cmentarzy – pomników (Heldengräber) wybierano uroczyska o wybitnych walorach krajobrazowych i należytej ekspozycji. Budowano wykorzystując pracę jeńców wojennych i ludności miejscowej. Po zakończeniu wojny prace były kontynuowane przez organizacje kombatanckie i stowarzyszenia rodzin poległych przy wsparciu władz polskich. Ekshumowano szczątki z pojedynczych mogił i małych cmentarzy polowych. Wybranym nekropoliom nadawano formy artystyczne.

Cmentarz w Bychawce (w dokumentach archiwalnych – Pawłowie) doskonale wpisuje się w ogólne założenie cmentarzy wojennych – pomników.
Teren pod cmentarz wybrano na wierzchowinie na tle ściany niewielkiego lasu. Powierzchnia nachylona ku południowi, w kierunku suchej doliny rozcinającej wierzchowinę.
Sam cmentarz zlokalizowany jest na prostokącie 85 x 35 m na gruntach należących wówczas do Józefa Stadnika – właściciela 15 morgowego gospodarstwa. Administracyjnie grunt ten należał wtedy do gminy Piotrowice. Pierwotnie na terenie cmentarza było 198 mogił pojedynczych. Po urządzeniu cmentarz przybrał formę następującą: w części górnej otoczony rowem, w części dolnej wałem ziemnym. Część

górna nadbudowana prostokątnym nasypem na którym wzniesiono kopiec ziemny w kształcie ostrosłupa ściętego o podstawie kwadratowej. Wymiary – 13 m x 13 m x 6 m (wys.). W części dolnej znajdowało się 16 mogił zbiorowych usytuowanych w dwóch szeregach po obu stronach alei głównej. Aleja biegła odwejścia zlokalizowanego w południowym (krótszym) boku cmentarza, do kopca – pomnika. Mogiły oraz kopiec wieńczyły krzyże. Na terenie cmentarza rosło kilka dużych drzew usytuowanych nieregularnie. Według danych opracowanych w latach 1924-25 [Starostwo Powiatowe w Lublinie, Wykaz cmentarzy wojennych, sygn. 1397, k. 167 b] pochowano tu:
ogółem żołnierzy 1183, znanych 206, nieznanych 977, z tego żołnierze armii austro-węgierskiej 588, żołnierze armii rosyjskiej 595.
W latach 1931/32 władze gminy Piotrowice dokonały na zlecenie starostwa renowacji cmentarza. W myśl zaleceń konserwatora zabytków wykonano drewnianą bramę, groby podwyższono i obłożono darnią, ścieżki pomiędzy kwaterami wysypano piaskiem, wykonano krzyże betonowe. Koszty wykonanych prac wynosły wówczas 433 zł.
Po II wojnie światowej nie konserwowany cmentarz popadł w ruinę i zarósł krzewami.

Opracowanie: Marek Kuna. Więcej o cmentarzach wojennych w gminie Bychawa w „Głosie Ziemi Bychawskiej”.